

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

y 35226
L 2
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 11 Bijdragen

S. VERVAECK

DE SAMENSTELLING VAN DE GEGOEDE
STAND TE MECHELEN OP HET EINDE
VAN DE XVIIIe EEUW EN IN HET BEGIN
VAN DE XIXe EEUW (1796-1813)
EEN METODOLOGISCH ONDERZOEK

Y 35226

11

VELAERTS
VAIN

1960

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

Y 35226
11

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 11 Bijdragen

S. VERVAECK

DE SAMENSTELLING VAN DE GEGOEDE
STAND TE MECHELEN OP HET EINDE
VAN DE XVIIIe EEUW EN IN HET BEGIN
VAN DE XIXe EEUW (1796-1813)

EEN METODOLOGISCH ONDERZOEK

*De Heer Professor Dr. F.I. Strubbe
eerbiedig en dankbaar aangeboden
sol. vervaeck*

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

- G. JACQUEMYS, Université Libre de Bruxelles,, président.
- R. DUMOULIN, Université de Liège.
- H. HAAG, Université de Louvain.
- J. DHONDT, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester.

6e

EX LIBRIS

PROF. MR.
EGIED. I.
STRUBBE

3 1 0 L A 44

1960

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN - LOUVAIN

BÉATRICE - NAUWELAERTS
PARIS

DE SAMENSTELLING VAN DE GEGOEDE STAND TE
MECHELEN OP HET EINDE VAN DE XVIIIe EEUW EN
IN HET BEGIN VAN DE XIXe EEUW (1796 - 1813)
EEN METODOLOGISCH ONDERZOEK

S. VERVAECK

De sociale geschiedenis, opgevat als studie van de diverse sociale standen in de 19e eeuw, is in ons land nog maar heel weinig ontwikkeld. Over de arbeidersstand werden wel is waar enkele belangrijke historische bijdragen geleverd, over de burgerij als stand is nog maar bitter weinig wetenschappelijks verschenen. Het is ons bescheiden doel een bijdrage te leveren tot de methodologie van dat onderzoek. We hebben hierbij Mechelen in de Franse Tijd als voorbeeld gekozen. Hiernavolgende bladzijden zijn een onderzoek naar mogelijke objectieve criteria, die kunnen dienen als basis om de gegoede stand van Mechelen en de diverse strata, waaruit die globale, breed opgevatte, gegoede bevolkingslaag bestaat, op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw kwantitatief en kwalitatief te benaderen. Ons opzet was na te gaan in hoever het bestaande bronnenmateriaal op een doelmatige wijze kan gebruikt worden met het oog op een kritische en verantwoorde studie van de burgerij en de adel te Mechelen in de eerste plaats, maar dan ook elders. Daarom hebben we zoveel als doenlijk was deze uiteenzetting, die op zich zelf genomen alleen Mechelen betreft, zo opgevat dat ze ook op andere steden toepasselijk kan zijn.

Het fundamentele vraagstuk is het vinden van een maatstaf waarop men zich kan steunen om de gegoede stand kwantitatief en kwalitatief te achterhalen, m.a.w. antwoorden op de vraag hoeveel en welke personen tot de gegoeden behoren.

Verskillende factoren spelen een rol bij het bepalen van een sociale klasse : vermogen, inkomen, beroep of funktie, levenswijze

LBS 467696

71-06036

en levensniveau, klassebewustzijn e.a. (1). Van deze bepalingselementen zijn het vermogen en het uitgeoefende beroep de meer concrete die toelaten een bevolkingslaag kwantitatief te benaderen. De gegoede klasse bepalen op basis van de beroepsactiviteit alleen volstaat niet. Want dan stelt zich dadelijk de vraag, welke beroepen men als gegoed beschouwt en welke niet: dus gevaar voor arbitraire klassifikaties (2).

Als criterium voor de gegoede stand hebben we het vermogen genomen. Het voorhanden zijnde bronnenmateriaal laat niet toe het vermogen rechtstreeks te bepalen. Men kan de al — of niet — gegoedheid van de diverse bevolkingslagen slechts benaderen via de belastingen, alhoewel het belastingstelsel verre van volmaakt was.

Als basiskriterium voor het bepalen van de Mechelse gegoeden op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw stellen we een combinatie van de kontributie van 1794 met de personele en mobiliare belasting van het jaar XI en van 1813 voorop.

Achtereenvolgens zullen we hier de twee componenten van dit basiskriterium bespreken.

I. DE KONTRIBUTIE VAN 1794

A. De omstandigheden.

In 1794 hief de Franse Republiek in België een kontributie van 80.000.000 livres (3). Het aandeel van het distrikt Mechelen bedroeg 1.500.000 livres. Op 17 juli 1794 bevel van de Franse afgevaardigde Laurent tot betaling van deze som binnen de 24 uur

Afkortingen:

A.M.: Stadsarchief van Mechelen.

A.M.M.A.: Stadsarchief van Mechelen, Modern archief.

HKOM: Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen.

(1) Cfr LEEMANS (E.), *Sociale klasse en sociale stratificatie, Proeve ener sociologische benadering*, N.V. Standaard-Boekhandel, 1958, blz. 28-29 en 33.

(2) Ten anderen tussen de leden van één bepaalde beroepsgroep bestaan er aanzienlijke sociale verschillen. Cfr KRUIJTHOF (J.), *De sociale samenstelling van de bevolking te Antwerpen, Brussel, Gent en Luik in 1846-1847*, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks, XI, 1957, blz. 215.

(3) LEWINSKI (J.), *L'évolution industrielle de la Belgique*, Brussel, 1911, blz. 105.

— de stadsmagistraat zou deze belasting alleen verdelen onder de klerus, de adel, de geprivilegieerden en de rijke eigenaars — in geval van vertraging zou men gijzelaars nemen, zelfs onder de magistraten en de burgemeesters.

Onder deze bedreiging haastte men zich de nodige fondsen te verzamelen, o.a. legde men beslag op het zilverwerk van de kerken, kloosters, gilden en ambachten (4). Men was niet gretig om te betalen, vooral bij de bemiddelde klasse (5). De belasting werd niet afgedragen binnen de vastgestelde termijn met als gevolg het nemen van gijzelaars die naar Maubeuge (N.-Frankrijk) werden gezonden (6). In de loop van de maand juli en in het begin van augustus zond het stadsbestuur brieven met hun kwotatie naar vele belastingsschuldigen. Ondertussen had Laurent nog gedreigd met het nemen van nieuwe gijzelaars (7). Eindelijk kon men een groot deel van de kontributie afdragen en op 19 augustus 1794 waren de gijzelaars terug te Mechelen, behalve de geestelijken die later kwamen (8).

B. Wie moest deze kontributie betalen?

Uit de verordening van Laurent blijkt de bedoeling dat alleen de klerus, de adel, de geprivilegieerden en de gegoeden deze belasting zouden betalen (9).

(4) CONINCKX (H.), *Malines sous la République Française*, Mechelen, 1893, blz. 45.

(5) *Ibidem*, blz. 46. Slechts enkele gegoeden hebben op 19 juli gevolg gegeven aan de oproep van de magistraat om zich aan te bieden op het stadhuis (A.M., SCHELLENS, *Mechelse Chronycke*, dl VII, 1789-1798, blz. 412).

(6) CONINCKX (H.), *o.c.*, blz. 46.

(7) A.M., SCHELLENS, *Mechelse Chronycke*, dl VII, 1789-1798, blz. 414-416, 418.

(8) CONINCKX (H.), *o.c.*, blz. 48.

(9) Zie hoger. Cfr LEWINSKI (J.), *o.c.*, blz. 108, voetnoot 2. Typisch is een passage uit een brief (van 14 augustus 1794) van de „représentants aux armées du Nord et de Sambre-et-Meuse” aan het Comité de Salut Public: „Demain, Laurent part pour Anvers et, de là, il ira à Gand et dans la West-Flandre se faire aimer des capitalistes et des riches abbés, comme partout ailleurs. Au reste, il ne les gêne pas. Sachant que le sentiment ne se commande pas, il les tient quittes pour leurs bourses, et, suivant toute apparence, s'il le peut, il opérera une superpurgation en ce genre. Vous nous le pardonnerez en faveur du Trésor national” (AULARD (F.A.), *Recueil des actes du comité de salut public avec la correspondance officielle des représentants en mission et le registre du conseil exécutif provisoire*, dl. XVI, Parijs, blz. 101-102).

C. Hoeveel en welke personen werden te Mechelen aangeslagen ?

We beschikken over vier lijsten in handschrift (10) en een lijst gepubliceerd door H. Coninckx (11), die ons inlichtingen verschaffen betreffende deze kontributie. Hoofdzakelijk steunen we ons op de lijst die het meest volledig en het duidelijkst is, namelijk „Municipalité de Malines. Liste de répartition de la contribution pécuniaire imposée sur la ville de Malines” (12). De andere lijsten gebruikten we ter aanvulling en ter verduidelijking wanneer de standaardlijst in gebreke bleef.

In de kolom „Noms des contribuables et imposés” van de standaardlijst vinden we achtereenvolgens de namen van :

- de kerkelijke instellingen (reguliere en sekuliere) ;
- de ambachten ;
- de partikulieren (adellijke en niet-adellijke personen door elkaar).

Met het oog op ons onderwerp is het deze laatste groep die ons interesseert, zij zouden dus de goeuden zijn.

In het totaal moesten 453 partikulieren (gezinshoofden) een bijdrage betalen : de minimumbijdrage bedroeg 100 guld., de grootste 18.000 guld. (13).

(10) A.M.M.A. nr 259,

- Municipalité de Malines. Liste de répartition de la contribution pécuniaire imposée sur la ville de Malines.
- Tableau ou renseing général de la cottisation, et paijements fait tant en argenterie qu'en numeraire par les contribuables de la ville de Malines pour satisfaire à la contribution de quinze cent mils livres imposée sur la dite ville par le representant du peuple français Laurent, en date du 29 messidor 2e année republicaine.
- Lijste der personen gecotiseert in policye den 21 juli 1794 tot voldoening der contributie afgeheyst aen de stad Mechelen door den representant Laurent.
- Lyst deringebragte sommen der corporatien ende ambagten, om te voldoen aen de requisitie van den franschen commissaris Mr. Laurent van den 17 julij 1794.

(11) o.c., blz. 50-64.

(12) A.M.M.A., nr 259.

(13) In 1794 was de prijs van 1 viertel nieuwe witte tarwe grosso modo 8 guld. (WEKELIJKS BERICHT voor de provincie van Mechelen voor 't jaer 1794, blz. 16, 80, 144 en 204). Voor 100 guld. had men dus ca 12 viertel of 1.054,464 l. nieuwe witte tarwe (1 viertel = 87,872 l.: zie VAN BALBERGHE (E.), *Oude Mechelsche maten en gewichten met hunne herleiding in het metriek stelsel*, in Mechelse Bijdragen, III, nr 4, 1936, blz. 118).

We geven hier een indeling van de belastingschuldigen volgens hun kwotatie :

Kwotatie (in guld.)	Aantal belastingschuldigen			
	Abs. c.	%	Abs. c.	%
Groep A (meer dan 3.000 (van 2.001 tot en met 3.000)	14	3,09	29	6,40
	15	3,31		
Groep B (van 1.001 tot en met 2.000 (van 501 tot en met 1.000)	52	11,47	111	24,50
	59	13,02		
Groep C van 100 tot en met 500	313	69,09	313	69,09
Totaal				453 100,— 453 100,—

De groep van de laagst gekwoteerden (groep C) is het talrijkst. Ongeveer één vierde (groep B) moest meer dan 500 guld. tot 2.000 guld. betalen, voor 29 personen of 6,40% bedroeg de belastingaanslag meer dan 2.000 guld.

In het totaal moesten deze 453 partikulieren 333.311 guld. betalen. De talrijkste groep (C) betaalde het kleinste aandeel, 71.860 guld. of 21,55% van de totale som. De grootste bijdrage 136.951 guld. of 41,08% werd betaald door groep B, maar naar verhouding was het aandeel van groep A veel groter, aangezien slechts 29 personen of 6,40% van het totaal aantal belastingschuldigen 124.500 guld., of 37,35% van de kontributie geheven op de partikulieren, moesten betalen.

Van 375 belastingschuldigen hebben we het beroep en het feit dat ze tot de adel (of niet) behoorden kunnen achterhalen (14).

In de volgende statistiek wordt de beroepsstructuur van de drie kategorieën belastingschuldigen gegeven :

(14) Voor deze gegevens, zie verder : IV. De identifikatiemoelijkheden ; V. De diverse lagen in de goeude stand te Mechelen. — B. De adel.

Beroepsgroep

	Belastingsschuldigen					
	Groep A.		Groep B.		Groep C.	
	Abs. c.	%	Abs. c.	%	Abs. c.	%
Handelaars			8	8,33	81	31,76
Renteniers en geestelijken	22	91,66	67	69,78	64	25,09
Personen met een vrij beroep			6	6,25	26	10,19
Ambtenaren, magistraten en bedienden	1	4,16	6	6,25	13	5,09
Personen werkzaam in industrie en ambachten	1	4,16	9	9,37	62	24,31
— Voeding- en genotbedrijf	1		4		30	
— Textielindustrie en kledingbedrijf			4		8	
— Metaalbewerking					11	
— Lederbewerking			1		7	
— Hout- en steenbewerking					4	
— Andere					2	
Overigen					9	3,52
— Vervoer					4	
— Landbouw					1	
— Diversen					4	
	24	100,-	96	100,-	255	100,-

Uit de verstrekte cijfers blijkt dat de hoogst gekwoteerden renteniers waren, slechts twee personen oefenden een beroep uit. Ook groep B bevatte een aanzienlijk percentage renteniers, maar niet meer zo uitgesproken. Wat de categorie van de laagst aangeslagenen betreft: één vierde waren renteniers, de overigen oefenden een actief beroep uit, 31,76% waren handelaars, 24,31% waren werkzaam in industrie en ambachtssectoren.

We vinden de volgende inlichtingen betreffende de verhouding adellijke en niet-adellijke belastingsschuldigen per belastingcategorie:

	Belastingcategorieën					
	Groep A.		Groep B.		Groep C.	
	Abs. c.	%	Abs. c.	%	Abs. c.	%
Adel	18	75,—	48	50,—	16	6,27
Niet-adellijken	6	25,—	48	50,—	239	93,72
	24	100,—	96	100,—	255	100,—

De drie vierden van de hoogst aangeslagenen waren van adel, in groep B was de verhouding gelijk, terwijl de laagst gekwoteerden hoofdzakelijk niet-adellijken waren.

De vorige inlichtingen hebben we eenvoudig gegeven zonder ze verder te interpreteren, t.t.z. konklusies te trekken betreffende de graad van rijkdom van de diverse categorieën. En dit om volgende redenen:

- De lijsten betreffende deze kontributie (15) geven alleen het bedrag van de belastingaanslag en niet het inkomen (16). En wat belangrijk is: men weet niet welke normen gebruikt werden om het aandeel van ieder vast te stellen. Een reden te meer om voorzichtig te zijn met het maken van gevolgtrekkingen betreffende de graad van welstand van de verschillende groepen belastingsschuldigen (17).
- Laten we even de nadruk leggen op het speciale karakter van deze belasting. Het was een oorlogsschatting met als enige verrechtvaardiging de versteviging van de Franse schatkist — „faire la récolte pour la République” om het met de woorden van Laurent te zeggen (18). Een oorlogsschatting die binnen een zeer korte termijn betaald moest worden en die gepaard ging met het nemen van gijzelaars (19).

In die omstandigheden moet het voor de toenmalige stadsmagistraat geen sinecure geweest zijn om de bijdrage van ieder vast te stellen. Hierbij komt nog dat men te Mechelen tot aan de invoering van het Franse belastingstelsel slechts indirecte belastingen, geheven op de verbruiksgoederen, kende. Ze bezaten ook geen

(15) Zie voetnoten 10 en 11.

(16) We beschikken wel over een lijst — van 3 maart 1796 — die ons inlicht over de „fortune apparente” van 281 Mechelaars die we reeds vinden in de lijsten van 1794. Maar door deze lijst wordt het probleem niet opgelost, dit blijkt uit de titel: „1796-3 Mars, Aperçu de la fortune apparente des corps religieux et des particuliers calculés d'après le tableau ou relevé imprimé de la répartition de la première contribution, et selon l'opinion publique.” (A.M.M.A., nr 152). Het lijkt er sterk naar dat de belastingaanslagen van de kontributie van 1794 gediend hebben als basis voor het opstellen van deze lijst.

(17) Cfr LEWINSKI (J.), o.c., blz. 107-108. Zie ook TASSIER (S.), *Les Démocrates Belges de 1789, Etude sur le Vonckisme et la révolution brabançonne*, Brussel, 1930, blz. 33.

(18) AULARD (F.A.), *Recueil des actes du comité de salut public avec la correspondance officielle des représentants en mission...*, dl XV, blz. 62.

(19) Zie hoger: A. De omstandigheden.

leggers die inlichtingen verschaffen betreffende het vermogen van de inwoners (20). Men kon zich dus vergissen (opzettelijk of niet) bij het bepalen van de diverse bijdragen (21). Ook minder gegoeden zouden deze belasting hebben moeten betalen (22).

D. Wat is dan de betekenis van deze kontributie als criterium voor het bepalen van de gegoede stand?

Afgezien van het feit dat ook minder gegoeden gekwoteerd werden, beschouwen we in principe deze 453 partikulieren als bemiddeld (23) zonder verdere konklusies te trekken betreffende de graad van rijkdom van ieder (24). Deze weinig bemiddelden moeten toch volgens de opinie van de belastingverdelers in zekere mate welstellend geweest zijn. Men mag niet vergeten dat deze oorlogsschatting (of ten minste een groot gedeelte er van) binnen een korte termijn effectief moest betaald worden (25). Gezien in het licht van die omstandigheden stellen we volgende hypotese voorop. De belastingverdelers die moesten zorgen dat de fondsen verzameld werden en dit binnen een korte tijd, gingen zich niet de verloren moeite getroosten personen te kwoteren, waarvan ze zeker wisten dat ze niet in staat waren een bijdrage te betalen.

Dus de personen, die door hen belast werden, moeten naar hun mening gegoed geweest zijn, t.t.z. in staat geweest zijn ten minste 100 guld. te betalen. Anderzijds bestond er kans op willekeur bij het bepalen, wie van de minder gegoeden kon belast worden. Om in de mate van het mogelijke het arbitraire te vermijden, hebben we de kontributie van 1794 gekombineerd met de personele en mobiliare belasting van het jaar XI en van 1813.

(20) A.M.M.A., nr 260, Rapport fait en séance du 16 nivose 4e année republicaine (6 januari 1796).

(21) Cfr VERHAEGEN (P.), *La Belgique sous la domination française, 1792-1814*, dl I, Brussel-Parijs, (1922), blz. 483.

(22) CONINCKX (H.), *o.c.*, blz. 49.

(23) Overigens ligt het in onze bedoeling de gegoede stand breed op te vatten. T.t.z. zich niet te beperken tot de hogere burgerij, maar als behorende tot de globale, bemiddelde bevolkingslaag beschouwen we ook de minder gegoeden m.a.w. de zogenaamde middenstand, alhoewel we deze term verder niet wensen te gebruiken bij het aanduiden van de verschillende lagen in de gegoede klasse.

(24) Intussen blijft het waar dat er een reëel verschil bestond tussen de laagst gekwoteerde (100 guld.) en degene die een som van 2.000 guld. moest betalen.

(25) Cfr VERHAEGEN (P.), *o.c.*, dl I, blz. 483.

II. DE PERSONELE EN MOBILIAIRE BELASTING

De drie voornaamste rechtstreekse belastingen van het Franse belastingstelsel, dat sedert 22 september 1796 werd toegepast in de „départements réunis”, waren: de grondbelasting, de personele en mobiliare belasting en het patentrecht (26).

De grondbelasting (contribution foncière) werd geheven op het onroerend eigendom (27). Het patentrecht (droit de patente) moest betaald worden door iedereen die een handel of bedrijf uitoefende (28): voor de eerste maal ingevoerd door de wet van 1791 was het een stap verder in de richting van de inkomsten-detaillering (29).

De kohieren van de grondbelasting verschaffen ons inlichtingen betreffende de verspreiding van het onroerend eigendom over de verschillende beroepsgroepen. In de leggers van de grondbelasting van het jaar V, bewaard op het stadsarchief te Mechelen (30), vindt men volgende details voor elke eigenaar: 1. de naam, het beroep en het adres; 2. het aantal bezittingen en hun ligging (voor de huizen is dit de straat en het huisnummer — voor het grondbezit: het gehucht, de oppervlakte en de aard van de grond (bouwland, weiden, e.a.); 3. het gepresumeerde netto inkomen van elke eigendom. Het gepresumeerde inkomen was niet het reële inkomen, maar het gemiddelde inkomen berekend over een aantal jaren (31).

Deze inlichtingen laten toe een aantal aspecten in verband met de structuur van het grond- en huizenbezit te Mechelen in het jaar V (sept. 1796 - sept. 1797) te ontleden. De bewerking van deze gegevens kan o.a. een antwoord geven op de vraag in welke handen de gronden en de huizen te Mechelen waren. Bestond er te Mechelen een belangrijke klasse van kleine eigenaars of was het grootste deel van de onroerende bezittingen het eigendom van een

(26) POULLET (P.), *Les institutions françaises de 1795 à 1814, Essai sur les origines des institutions belges contemporaines*, Brussel, 1907, blz. 195-196.

(27) *Ibidem* blz. 197.

(28) *Ibidem*, blz. 218.

(29) DE VISSCHERE (F.E.), *Het Belgische belastingwezen en zijn grondbeginselen*, N.V. Standaard-Boekhandel, 1935, blz. 76.

(30) A.M.M.A., nr 221, Département des deux nêthes. Commune de Malines. Contribution foncière an 5. Iere partie: Maisons et bâtimens; nr 220, Département des Deux Nêthes. Commune de Malines. Contribution foncière an 5. 2me partie: Propriétés rurales et autres fonds non bâtis.

(31) POULLET (P.), *o.c.*, blz. 198.

kleine groep grote eigenaars? Welke personen hebben zich gespecialiseerd als eigenaars van een reeks barakken (32)?

Sedert de organieke wet van 1 brumaire jaar VII (22 oktober 1798) bestond het patentrecht uit een vast recht (*droit fixe*) en een proportioneel recht (*droit proportionnel*). Voor het bepalen van het vast recht baseerde men zich op de klasse van het bedrijf en het aantal inwoners der gemeente waar het bedrijf werd uitgeoefend (33). Alzo betaalden b.v. de notarissen en de meester-hoedenmakers te Mechelen voor het jaar VIII respectievelijk een vast recht van 30 F en 15 F (34). Het proportioneel recht bedroeg voor alle patentbetalers het tiende deel van de huurwaarde der tot het bedrijf gebruikte panden. De kleine belastingschuldigen waren echter vrijgesteld van deze taks (35).

Zo betaalde notaris Colibrant voor het jaar VIII in het totaal 40 F patentrecht, t.t.z. een vast recht van 30 F uit hoofde van zijn bedrijfsklasse en een proportioneel recht van 10 F. Voor de meester-hoedenmaker Constantin Van den Nieuwenhuysen bedroeg de „montant ou évaluation des loyers des maisons d'habitation, des magasins, boutiques, ateliers ou usines employés au commerce ou profession” 600 F. Aldus betaalde hij een proportionele taks van 60 F, plus een vast recht van 15 F (36).

Dank zij de diverse gegevens van de grondbelasting kan men een klassifikatie van de belastingschuldigen op basis van hun grond- of huizenbezit opstellen.

De proportionele taks van het patentrecht laat toe de personen die een handel of een bedrijf uitoefenen in te delen volgens de huurwaarde van de panden gebruikt voor de uitoefening van hun bedrijf of handel.

Uit deze twee bronnentypen kan men dus de verhouding kleine eigenaar - grote eigenaar en tot op een zekere hoogte de verhouding

(32) In 1796 vormden de barakken 11,50% van alle woningen binnen de omwalde stad, waarin 8,96% van de aldaar verblijvende inwoners leefde; zie VERBEE-MEN (J.), *Mechelen in 1796, Demografische en sociaal-economische studie*, HKOM, LVIII, 1954, blz. 149.

(33) POULLET (P.), *o.c.*, blz. 218.

(34) A.M.M.A., nr 245, Canton de Malines. Liste des Assujettis au droit des Patentes de l'an huit.

(35) POULLET (P.), *o.c.*, blz. 219.

(36) A.M.M.A., nr 245, Canton de Malines. Liste des Assujettis au droit des Patentes de l'an huit, fol. 5, 19.

kleine ondernemer - grote ondernemer afleiden (37). Maar ze laten niet toe uit te maken hoe een rentenier staat ten opzichte van een ondernemer die geen onroerend eigendom bezit. Immers in de registers van de grondbelasting vindt men alleen de grondbezitters en de eigenaars van huizen, terwijl de lijsten van de patentbetalers slechts inlichtingen bevatten betreffende de actieve bevolking. De inlichtingen uit deze bronnen mogen dus niet de basis van het onderzoek vormen.

Met het oog op ons onderwerp viel de keuze op een belasting die zowel de aktieven (handelaars, ondernemers, beoefenaars van een vrij beroep, enz.) als de niet-aktieve bevolking (renteniers en dergelijken) trof, en dit op een gemeenschappelijke basis.

Aldus de personele en mobiliare belasting (38):

De „*contribution personnelle, mobilière et somptuaire*” zoals ze definitief werd geregeld door de wetten van 3 nivose jaar VII (23 december 1798) bestond uit een combinatie van:

1. Een personele taks die een vaste waarde had van drie daglonen: het was de taak van de centrale administraties de waarde van het dagloon in ieder kanton vast te stellen. „*Chaque habitant de tout sexe domicilié dans la commune depuis plus d'un an, jouissant de ses droits, et qui ne sera pas réputé indigent*” was verplicht deze taks te betalen (39).
2. Een mobiliare belasting die het geheel der inkomsten van de belastingschuldige trof en die verdeeld werd over de inwoners

(37) Hier dient aangestipt te worden dat de personen die meer dan één bedrijf uitoefenden slechts patentrecht moesten betalen voor het bedrijf dat het meest belastbaar was: „*Nul ne sera obligé de prendre plus d'une patente, quelles que soient les diverses branches de commerce, profession ou industrie qu'il exerce ou veuille exercer. Dans ce cas, la patente est due pour le commerce, profession ou industrie qui donne lieu au plus fort droit*”, zie BULLETIN des lois de la république française, nr 2096, Loi qui maintient la contribution des patentes et en règle la perception pour l'an VII, art. XXIV. Aldus laten de lijsten of de registers van de patentbelasting niet toe de volledige persoonlijkheid van een bepaalde ondernemer als ondernemer op te bouwen, aangezien in deze bronnen slechts de „*état, commerce, industrie ou profession la plus imposable*” aangeduid wordt, cfr A.M.M.A., nr 245, Canton de Malines. Liste des Assujettis au droit des Patentes de l'an huit.

(38) Over de personele en mobiliare belasting bestaat er een uitgebreide monografie door MINORET (M.), *La contribution personnelle et mobilière pendant la Révolution*, Parijs, 1900.

(39) MINORET (M.), *o.c.*, blz. 647.

die reeds de personele taks moesten betalen (40). De mobiliare taks werd berekend in verhouding tot de huurwaarde van het door de belastingschuldige betrokken huis en niet de magazijnen, werkplaatsen, e.a. waarvoor patentrecht werd betaald (41). Deze huurwaarde die geacht werd met een zeker inkomen overeen te stemmen werd nu definitief als basis aanvaard (42).

3. Een weeldebelasting op het houden van dienstboden, luxepaarden en luxewagens (43).

Wanneer we deze inlichtingen konfronteren met de gegevens uit de belastingregisters van Mechelen (44) dan kunnen we het volgende besluiten :

- De 1726 gezinshoofden, die voor het jaar XI (sept. 1802 - sept. 1803) de personele taks van 3,60 F moesten betalen, waren niet behoeftig m.a.w. waren bemiddeld, maar dit in de ruimste betekenis van het woord.
- Van dit aantal belastingschuldigen moesten er 1014 een mobiliare taks betalen, die — zie hoger — berekend werd in verhouding tot de huurwaarde van het door de belastingschuldige betrokken huis. De hoogste huurwaarde bedroeg 1300 F, de laagste 6 F (45).

Dus we krijgen hier een gradatie en kunnen also een klassifikatie van deze belastingschuldigen volgens het bedrag van de huurwaarde van hun woonst opstellen, huurwaarde die geacht werd met het inkomen overeen te stemmen (46).

(40) POULLET (P.), *o.c.*, blz. 212, 214. Alleen de funktionarissen in openbare dienst, die buiten hun wedde geen andere inkomsten hadden, waren vrijgesteld van de mobiliare taks, aangezien zij belast werden door inhouding op hun salaris. Aan degenen die wel andere inkomsten hadden werd een vermindering van één vierde toegestaan. Zie *Ibidem*, blz. 215.

(41) MINORET (M.), *o.c.*, blz. 648.

(42) *Ibidem*, blz. 3, 622.

(43) POULLET (P.), *o.c.*, blz. 213.

(44) Als voorbeeld nemen we de personele en mobiliare belasting van het jaar XI. A.M.M.A., nr 249, Malines. Contribution personnelle an 11.

(45) Zowel de huurwaarde als de mobiliare taks werden aangeduid: voor het jaar XI bedroeg de mobiliare taks de helft van de huurwaarde, zie *Ibidem*.

(46) Zoals men ziet het belastingstelsel, gebaseerd op de uiterlijke kentekens van het inkomen (Cfr. STOURM (R.), *Systèmes généraux d'impôts*, 3de uitgave, Parijs, 1912, blz. 206 en vlg.), was verre van volmaakt. Het is immers mogelijk dat iemand die bescheiden woonde een groot fortuin kon bezitten, cfr MULDER (A.), *De honderd hoogstaangeslagenen te Middelburg in 1812*, Economisch Historisch Jaarboek, XVII,

Als basiskriterium voor het bepalen van de goeuden hebben we de mobiliare belasting genomen omdat :

- ze het geheel der inkomsten van elke belastingschuldige (47) — zowel de aktieve als de niet-aktieve — trof, en dit op een gemeenschappelijke basis, de huurwaarde van het door de belastingschuldige betrokken huis, die geacht werd met het inkomen overeen te stemmen.
- men op grond van deze gemeenschappelijke basis een klassifikatie van de belastingschuldigen kan opstellen.

De bronnen, die ons inlichtingen verschaffen betreffende de personele en mobiliare belasting van het jaar XI en van 1813 (48), zijn de volgende :

1. Een lijst met de verdeling van de mobiliare belasting van het jaar XI (49).

In deze lijst zijn de belastingschuldigen gerangschikt volgens hun belastingklasse. Men vindt de volgende details voor elke belastingschuldige : de naam, het adres, soms het beroep, de huurwaarde van het door de belastingschuldige betrokken huis en de mobiliare taks.

In het totaal zijn er 27 klassen. De eerste klasse bevat de personen met de hoogste huurwaarde d.i. 1.300 F. Tot de 27e klasse t.t.z. de laagste, behoren de personen met een huurwaarde van 6 F (50).

's-Gravenhage, 1931, blz. 85. Ten anderen de wetgevers zelf zagen reeds de gebreken in van het systeem : „L'Assemblée nationale ne s'est pas dissimulé qu'il était impossible d'atteindre à une évaluation parfaite ; mais convaincue qu'il y aurait trop d'inconvénients à asseoir une contribution, sans autre base que l'opinion des administrateurs, elle a adopté la présomption résultant des loyers d'habitation, comme la base la moins fautive”, zie LOIS et actes du gouvernement, Deel II (oktober 1790 - februari 1791), Parijs, 1806, blz. 414 en vlg. : Instruction de l'assemblée nationale, du 13 janvier 1791, sur la contribution mobilière, art. V. Elk belastingstelsel levert bezwaren op maar er bestond geen ander middel om het inkomen van de inwoners te benaderen.

(47) Cfr voetnoot 40.

(48) De keuze viel op deze jaren, omdat in 1803 en in 1813 volkstellingen werden gehouden, waarvan de volledige registers bewaard bleven. A.M.M.A., Volkstelling van 1803, 6 registers ; Volkstelling van 1813, 7 registers. Wanneer we dus de gegevens uit de belastingen en de volkstellingen samennemen, beschikken we over tamelijk veel inlichtingen met het oog op ons onderwerp.

(49) A.M.M.A., nr 249, Répartition de la contribution mobilière de l'an 11.

2. Het register van de personele en mobiliare belasting van het jaar XI (51), dat dezelfde personen bevat als nr 1 plus degenen die slechts de personele taks moesten betalen.

In dit register zijn de belastingplichtigen gerangschikt per stads-wijk. Betreffende elk van hen vindt men de volgende inlichtingen: de naam, doorgaans het beroep, het adres, de personele taks die voor iedereen dezelfde is, de huurwaarde en de mobiliare taks die overeenkomen met de huurwaarde en de mobiliare taks vermeld in de vorige lijst, het aantal dienstboden, luxepaarden en luxewagens en de weeldetaks die hiervoor moest betaald worden.

3. Het register van de personele en mobiliare belasting van 1813 (52): geeft dezelfde soort inlichtingen als nr 2, behalve het beroep, het aantal dienstboden enz. en de weeldetaks.

Nu nog een laatste punt: mag men al de personen die de mobiliare belasting moesten betalen beschouwen als gegoed of moet men ergens een grens trekken? Zelf beslissen tot in welke belastingklassen men de gegoeden vindt zou leiden tot willekeur. Daarom hebben we teruggegrepen naar de kontributie van 1794.

(50) Zie hier met welke klassen de verschillende huurwaarden overeenstemmen:

Klasse	Huurwaarde	Klasse	Huurwaarde	Klasse	Huurwaarde
1e:	1.300 F	10e:	208 F	19e:	50 F
2e:	840 F	11e:	180 F	20e:	40 F
3e:	620 F	12e:	160 F	21e:	32 F
4e:	480 F	13e:	140 F	22e:	24 F
5e:	420 F	14e:	120 F	23e:	18 F
6e:	340 F	15e:	104 F	24e:	14 F
7e:	300 F	16e:	92 F	25e:	10 F
8e:	268 F	17e:	80 F	26e:	8 F
9e:	228 F	18e:	64 F	27e:	6 F

Slechts twee inwoners behoorden tot de eerste klasse.

(51) A.M.M.A., nr 249, Malines. Contribution personnelle an 11.

(52) *Ibidem*, nr 251, Département des Deux-Nèthes. Commune de Malines. Contribution personnelle et mobilière, an 1813.

III. DE KOMBINATIE VAN DE KONTRIBUTIE VAN 1794 MET DE PERSONELE EN MOBILIAIRE BELASTING VAN HET JAAR XI EN VAN 1813 bestaat in het volgende:

- We hebben nagegaan tot welke belastingklassen de belasting-schuldigen van 1794 in het jaar XI en in 1813 behoorden. Van 321 belastingplichtigen hebben we kunnen vaststellen tot welke klassen ze behoorden in het jaar XI (53): 275 personen of 85,66% vindt men terug in de 23 eerste klassen (54), 46 of 14,33% behoorden tot de lagere klassen. In het belastingregister van 1813 vonden we 247 belastingbetalers van 1794: voor 200 van hen of 80,97% bedroeg de minimumhuurwaarde 16 F, de 47 overigen of 19,02% hadden een huurwaarde kleiner dan deze som (55).
- Als gegoeden beschouwen we:
  - ... de belastingschuldigen van 1794.
  - ... de personen die tot dezelfde belastingklassen behoren als de vorigen, t.t.z. de belastingplichtigen voor wie, in het jaar XI of in 1813, de minimumhuurwaarde, waarop de mobiliare taks werd geheven, respectievelijk 18 F en 16 F bedroeg (56).

Dus:

Eenzijds hebben we de lijst met de belastingschuldigen van 1794 uitgebreid, omdat deze kontributie een oorlogsschatting was — dus geen regelmatige belasting die geheven wordt volgens bepaalde, wettelijk vastgestelde normen — en aanleiding kon geven tot willekeur bij het vaststellen van de diverse bijdragen en bij het

(53) Voor het jaar XI steunen we ons hoofdzakelijk op de lijst met de verdeling van de mobiliare belasting, omdat het praktischer is om mee te werken, aangezien de personen die een mobiliare taks moesten betalen hier reeds overzichtelijk gerangschikt staan. Het register gebruikten we slechts ter aanvulling. Soms deden we ook beroep op de lijst met de verdeling van de mobiliare belasting van het jaar XII, A.M.M.A., nr 250, Répartition de la contribution mobilière de l'an 12.

(54) Cfr voetnoot 50.

(55) Voor deze gegevens, zie verder: IV. De identifikatiemoeilijkheden.

(56) In 1800 bedroeg het maandloon van een bureeljongen in dienst van de stad 36 F; voor een zaalwachter en een huisbewaarder was dit respectievelijk 38 F en 30 F. Een politiekommissaris verdiende in die tijd 90 F per maand. A.M.M.A., nr 30, Registre aux Procès verbaux des séances de la mairie de la ville de Malines, commencé le dix thermidor an huit de la République Française au 23 pluviöse an 9, blz. 73 verso-74. Nog deze opmerking: in werkelijkheid zal er geen grondig verschil geweest zijn tussen een belastingbetaler met een huurwaarde van 18 F en een belastingbetaler met een huurwaarde van 14 F. Maar men is verplicht ergens een grens te trekken, alhoewel voor bepaalde gevallen de scheiding vrij willekeurig kan zijn.

bepalen wie een bijdrage moest betalen en o.i. hoofdzakelijk bij het aanduiden wie van de minder goeoden kon belast worden. En wat belangrijk is : de oorlogsschatting van 1794 is een bron uit het begin van onze periode en kan dus niet gelden als unieke basis voor gans de periode.

Anderzijds hebben we deze belasting gebruikt om een grens te trekken, om in de mate van het mogelijke het arbitraire te vermijden bij het bepalen tot in welke klassen van de mobiliare belasting men de goeoden vindt.

Wanneer men nu de gegevens uit de belastingen van 1794, van het jaar XI (sept. 1802 - sept. 1803) en van 1813 — bronnen die toelaten de goeode stand kwantitatief te benaderen — samen neemt met de gegevens ons verschaft door de volkstellingen van 1796, van 1803 en van 1813 (57), beschikt men over betrekkelijk veel inlichtingen betreffende de samenstelling van de goeode stand te Mechelen in die periode.

In deze volkstellingen vindt men de volgende details voor elke inwoner :

- de familienaam en de voornaam en bijgevolg het geslacht ;
- de leeftijd ;
- het beroep ;
- het adres ;
- of hij een inwijkeling is en sedert wanneer hij in de stad verblijft (niet in 1803) ;
- het aantal kinderen onder de 12 jaar (15 jaar in 1813) ;
- het familieverband.

De statistische bewerking van deze gegevens (ontleend aan de volkstellingen van 1796, van 1803 en van 1813) betreffende de inwoners die voldoen aan hoger genoemd basiskriterium voor het bepalen van de bemiddelden (58) laat toe de demografische en de

(57) A.M.M.A., Volkstelling van 1796, 2 registers ; Volkstelling van 1803, 6 registers ; Volkstelling van 1813, 7 registers.

(58) Dus we trachten in de drie hoger genoemde volkstellingen al degenen terug te vinden die beantwoorden aan één of al de elementen van het basiskriterium. Aldus nemen we b.v. reeds in de volkstelling van 1796 een aantal mensen die pas later in het jaar XI (sept. 1802 - sept. 1803) een zekere som belasting zullen moeten betalen. Dit betekent dat we zouden uitgaan van de veronderstelling dat deze personen reeds in 1796 bemiddeld zijn. Hier dient aangestipt te worden dat we deze hypothese niet vooropstellen, ze is slechts inherent aan de werkmethode. Ons opzet is niet een methode uit te stippelen die toelaat de Mechelse goeoden tijdens het Franse be-

soeiaaleconomische toestand van de Mechelse goeoden tijdens het Franse bewind op drie tijdstippen te ontleden en de diverse resultaten met elkaar te vergelijken. Op deze wijze is het mogelijk de evolutie van de goeode stand te Mechelen tijdens de periode 1796-1813 te tekenen.

wind op drie tijdstippen streng in de beurs te kijken. Onze bedoeling is slechts uit het te Mechelen voorhanden zijnde bronnenmateriaal een in de mate van het mogelijke objectief basiskriterium te halen, dat toelaat de goeode stand te Mechelen gedurende de periode 1796-1813 kwantitatief en kwalitatief te benaderen en de demografische en soeiaaleconomische toestand en ontwikkeling van deze bevolkingslaag tijdens deze periode na te gaan. Met andere woorden antwoorden op de vraag : hoe is de demografische en soeiaaleconomische toestand van een goeode familie — goeod op grond van het feit dat deze familie voldoet aan één of al de elementen van het basiskriterium — in 1796, in 1803 en in 1813. Nochtans laat het voorhanden zijnde materiaal een andere combinatie toe. De werkmethode bestaat dan in het volgende. Als goeoden beschouwt men en aldus neemt men in de volkstelling van :

- 1796 : de belastingschuldigen van 1794 plus degenen die in het jaar VII (sept. 1798 - sept. 1799) tot dezelfde klassen van de mobiliare belasting behoren, waartoe de meerderheid van de belastingplichtigen van 1794 in het jaar VII behoren. De keuze viel op het jaar VII, omdat in dit jaar voor de eerste maal de personele en mobiliare belasting werd geheven volgens normen die ook later in het jaar XI en in 1813 van toepassing zijn. Immers door de wetten van 3 nivose jaar VII werd de personele en mobiliare belasting definitief geregeld (zie hoger).
- 1803 en van 1813 : de personen die in het jaar XI en in 1813 tot de belastingklassen behoren, waartoe de meerderheid van de belastingschuldigen van 1794 in het jaar XI en in 1813 behoren. Aldus worden in 1803 of in 1813 de belastingschuldigen van 1794 die in het jaar XI of in 1813 buiten de belastingklassen vallen, waartoe de meerderheid van de belastingplichtigen van 1794 behoren, niet meer opgenomen.

Dank zij deze combinatie kan men o.a. de demografische en soeiaaleconomische toestand ontleden van de goeode families van 1796, van 1803 en van 1813. Maar in principe laat deze combinatie b.v. niet toe de verdere evolutie te onderzoeken van een familie die volgens dit basiskriterium in 1796 tot de goeoden behoort, maar die in 1813 niet meer wordt bestudeerd, aangezien deze familie op grond van dit basiskriterium in dat jaar niet meer beschouwd wordt als bemiddeld. Nu bestaat de mogelijkheid dat deze verdere ontwikkeling een reëel antwoord kan geven op interessante vragen van demografische en sociale aard.

In deze werkmethode ligt de veronderstelling dat b.v. personen, die pas zeven jaar later in het jaar XI een zekere som belasting zullen moeten betalen, reeds in 1796 bemiddeld zijn, niet meer impliciet besloten. Nochtans het nadeel van deze methode is dat ze een aantal belangrijke problemen onbeantwoord laat.

IV. DE IDENTIFIKATIEMOEILIKHEDEN

Zoals we hoger reeds zegden van een groot aantal personen die de oorlogsschatting van 1794 moesten betalen hebben we het beroep kunnen achterhalen. In de bronnen betreffende de mobiliare belasting van het jaar XI en van 1813 hebben we telkens een aantal belastingschuldigen van 1794 kunnen terugvinden. Het spreekt vanzelf dat men deze identifikatie doorgaans niet rechtstreeks kan maken. Immers de standaardlijst betreffende de kontributie van 1794 (59) beperkt zich meer dan eens tot een opsomming van namen en bedragen.

Het eerste werk bestaat er dus in uit de diverse lijsten van deze kontributie (60) zoveel mogelijk gegevens te verzamelen aangaande de identiteit van de belastingplichtigen. Vervolgens trachten deze personen terug te vinden in de volkstellingen en alzo hun persoonlijkheid nader vast te stellen. Eens dat men de persoonlijkheid van de belastingschuldigen van 1794 nauwkeuriger heeft kunnen bepalen dank zij de gegevens van de volkstellingen levert het identificeren van deze personen in de bronnen van de mobiliare belasting in het algemeen geen grote moeilijkheden meer op. Dit laatste is ook toepasselijk op de bewerking in tegenovergestelde zin, t.t.z. het terugvinden in de volkstellingen van de personen die men voor de eerste maal aantreft in de belastinggegevens van het jaar XI of van 1813. Immers in de lijst of in het register van de mobiliare belasting werden de belastingbetalers nauwkeuriger aangeduid (zie hoger) : o.a. werd ook het adres opgegeven.

De identifikatiemoeilijkheden betreffen dus hoofdzakelijk het identificeren van de belastingschuldigen van 1794 in de volkstelling van 1796 (61). Identifikatiemoeilijkheden voornamelijk wegens het feit dat de Mechelse bureaucratie van 1794 niet bepaald van lange adem was betreffende het aanduiden van de identiteit van de gekwoteerden. Typisch is ook het in twee verdelen van de adellijke familienamen, t.t.z. in de lijsten van de kontributie van 1794 werd

(59) A.M.M.A., nr 259, Municipalité de Malines. Liste de répartition de la contribution pécuniaire imposée sur la ville de Malines.

(60) Zie hoger, voetnoten 10 en 11.

(61) Zij is de eerste waarvan de resultaten voor Mechelen volledig voorhanden zijn, zie VERBEEMEN (J.), *Mechelen in 1796, Demografische en sociaal-economische studie*, HKOM, LVIII, 1954, blz. 135. Dus de eerste die plaats greep na de oorlogsschatting van 1794.

voor enkele leden van de adel alleen het tweede gedeelte van hun naam opgegeven, terwijl men in de volkstellingen en in de bronnen betreffende de personele en mobiliare belasting slechts het eerste deel van hun naam vindt.

Tenslotte moet men nog rekening houden met het volgende : de oorlogsschatting werd door Laurent opgelegd op 17 juli 1794 (zie hoger), de volkstelling van 1796 werd afgesloten op 20 maart (62), bijna twee jaar later.

Dus als algemene controle is het wenselijk in de alfabetische tafels op de parochieregisters (63) na te gaan of in die periode (17 juli 1794 - 20 maart 1796) niemand is overleden die men zou kunnen identificeren als een belastingplichtige van 1794. Dit om in de mate van het mogelijke voldoende zekerheid te hebben dat de families, die men in de volkstelling geïdentificeerd heeft als degenen die een bijdrage moesten betalen in 1794, wel degelijk deze waren.

Wanneer men in deze tafels een mogelijke belastingschuldige van 1794 vindt, dan bestaat de volgende handeling in het nader verifiëren van de identiteit van deze persoon in de parochieregisters zelf (64).

Doorgaans vindt men in deze registers de volgende inlichtingen betreffende elke overledene : de familienaam en de voornaam, de datum van overlijden, de leeftijd, het familieverband, soms het beroep en de volgende aanduidingen betreffende de klasse van de begrafenis : „choorlijk”, „kerkelijk”, „tennelijk”, „choorkinderlijk”, „arm lijk” e.a. (65).

Dus de bijzonderheden verstrekt door het parochieregister laten meestal toe vast te stellen of de persoon overleden tijdens hoger genoemde periode al dan niet kan geïdentificeerd worden als de belastingplichtige van 1794.

(62) VERBEEMEN (J.), *o.c.*, blz. 135.

(63) A.M., Algemene Tafels op de Parochieregisters, Begrafenissen, 7 delen. In deze tafels vindt men het volgende : familienaam en voornaam van de afgestorvene, de datum van overlijden en de verwijzing naar het parochieregister.

(64) De parochieregisters die de personen, overleden in de periode (17 juli 1794 - 20 maart 1796) bevatten, zijn de volgende : A.M., Parochieregisters, St Rombouts, Begrafenissen, nr 46 ; O.L. Vrouw-over-de-Dijle, Begrafenissen, nr 103 ; St. Pieters, Begrafenissen, nr 122 ; Ste Katelijne, Begrafenissen, nr 143 ; St Jan, Begrafenissen, nr 165 ; O.L. Vrouw-van-Hanswijk, Begrafenissen, nr 173 ; O.L. Vrouw Gasthuis, Begrafenissen, nr 177.

(65) De duurste begrafenis was een „choorlijk”, zie A.M., Rekenboek - St Rombautskerker, fol 9 verso.

V. DE DIVERSE LAGEN IN DE GEGOEDE STAND TE MECHELEN

Het is duidelijk dat tussen de leden van een gegoede stand sociaal en economisch grote verschillen bestaan (66). Aldus kan men in die globale groep — die men heeft samengesteld op grond van hoger genoemd basiskriterium — vier strata onderscheiden :

- a) de vooraanstaande families, die niet tot de adel behoren ;
- b) de adel ;
- c) de hoogst aangeslagenen, die niet behoren tot de vooraanstaande families of de adel ;
- d) de laagst aangeslagenen.

Deze indeling dient nader ontleed te worden.

A. De vooraanstaande families

Als criterium voor het bepalen van de vooraanstaande families kan men zich steunen op de lijsten met inlichtingen betreffende de „familles les plus considérées” (67). De inlichtingen betreffende deze families waren in 1810 en in 1812 gevraagd geworden door de

(66) Cfr DHONDT (J.), *Woelingen te Gent in 1848*, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks, III, 1948, blz. 35.

(67) A.M.M.A., nr 151 :

- Etat contenant les renseignements demandés par la lettre de M. le Sous-Prefet de l'arrondissement de Malines du 8 novembre 1810 sur les fils de famille des personnes comprises dans une liste y jointe. — Fait à l'hotel de la Mairie de la ville de Malines le 16 novembre 1810.
- Tableau des familles marquantes existant dans la ville a l'époque du 15 janvier 1812, qui n'ont pas été comprises au travail du mois de novembre 1810. — Fait par nous Maire, à Malines le 15 janvier 1812.
- Etat des mutations survenues pendant l'année 1811, aux renseignements fournis au mois de novembre 1810, relativement aux familles les plus considérées, ainsi que des décès d'autres personnes marquantes qui ont eu lieu pendant la dite année 1811. — Malines 15 janvier 1812.
- Mutations (= bundel losse papieren).

In hoofdzaak vindt men in de twee eerste lijsten volgende details voor elk gezinshoofd : 1. de familienaam en de voornaam (in de tweede lijst werd o.a. ook gevraagd naar het beroep) ; 2. de naam en de leeftijd van zijn zonen, hun toekomstige loopbaan, hun gezondheidstoestand en hun graad van ontwikkeling (in de tweede lijst werd het totaal aantal kinderen opgegeven).

onderprefekt van het arrondissement Mechelen (68). Uit deze bronnen blijkt dat in die periode 76 gezinshoofden tot de Mechelse „familles marquantes” behoorden.

We telden 36 adellijke en 40 niet-adellijke families. Van 70 families hebben we kunnen vaststellen tot welke belastingklassen ze behoorden in 1813 (69) : voor 62 van hen bedroeg de minimum-huurwaarde 52 F, 8 gezinshoofden hadden een huurwaarde kleiner dan deze som (het minimum was 16 F) (70). Dus de meesten behoorden tot de hoge belastingklassen.

Met de benaming vooraanstaande families duiden we alleen de niet-adellijke vooraanstaande families aan, aangezien we de adel afzonderlijk beschouwen.

B. De adel

Twee voorname bronnen om na te gaan of een familie al dan niet tot de adel behoorde, zijn : de „Nobiliaire des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne” (71) en de „Liste supplémentaire contenant l'inscription des noms des citoyens au Registre Civique n'ayant pas droit de voter aux assemblées Primaire le 1er germinal an 7e delà Republique” (72).

In deze laatste lijst werd voor elke persoon aangeduid waarom hij in het jaar VII geen stemrecht had : „être noble” was één van de redenen.

Een verder criterium is o.a. het volgende. Uit de gegevens van de volkstellingen blijkt dat sommige gegoeden voormalige raads-heren in de Grote Raad waren. Hieruit kan men afleiden dat deze personen tot de adel behoorden, aangezien de benoeming tot raads-

(68) Zie A.M.M.A., nr 151 :

— De onderprefekt van het arrondissement Mechelen aan de maire van Mechelen, 8 november 1810.

— Brief van 13 januari 1812 gericht door de onderprefekt van het arrondissement Mechelen aan de maire van Mechelen.

(69) A.M.M.A., nr 251, Département des Deux-Nèthes. Commune de Malines. Contribution personnelle et mobilière, an 1813.

(70) Vijf van deze acht gezinshoofden waren jonge gezinnen die nog niet lang zelfstandig waren — zoals we tijdens onze opzoekingen hebben kunnen vaststellen — en konden dus nog geen groot vermogen verzameld hebben.

(71) NOBILIAIRE des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne, par M.D., S.D.H., 1760, 1775, 1779.

(72) A.M.M.A., nr 6.

heer in de Grote Raad de verheffing tot de adelstand voor gevolg had (73).

C. De hoogst aangeslagenen, die niet behoren tot de vooraanstaande families of de adel.

Voor het bepalen van deze categorie gebruiken we als maatstaf de lijst der honderd hoogst aangeslagenen te Mechelen in 1808 (74). Van elke hoogst aangeslagene werd het beroep en het adres opgegeven. Deze details laten dus toe hen nader te identificeren in de volkstellingen en in de bronnen betreffende de belastingen.

Van deze hoogst aangeslagenen behoorden er 29 tot de „vooraanstaande families”, 26 gezinshoofden waren van adel.

Van 91 hoogst aangeslagenen hebben we kunnen vaststellen tot welke belastingklassen ze behoorden in het jaar XI: 88 gezinshoofden vinden we terug in de 21 eerste klassen (75), 3 behoorden tot de lagere klassen. In het belastingregister van 1813 vonden we 92 hoogst aangeslagenen: voor 88 van hen bedroeg de minimumhuurwaarde 38 F, 4 hadden een huurwaarde kleiner dan dit bedrag (het minimum was 16 F (76)).

Als hoogst aangeslagenen beschouwen we:

- de families die voorkomen op de lijst der honderd hoogst aangeslagenen en die niet behoren tot de „vooraanstaande families” of de adel;
- de families die tot dezelfde belastingklassen behoren als de honderd hoogst aangeslagenen, t.t.z. in 1796 en in 1803 de families voor wie de minimumhuurwaarde in het jaar XI 32 F bedroeg, in 1813 de families met een minimumhuurwaarde van 38 F (in 1813) — en die niet behoren tot de „vooraanstaande families” of de adel.

(73) LE MAIRE (O.), *De la noblesse héréditaire des membres du grand conseil de Malines et du conseil privé*, Mechelen, 1924, blz. 3.

(74) A.M.M.A., nr 7, Liste des cent Citoyens les plus imposés aux Rôles des Contributions foncière, personnelle, mobilière et somptuaire, et Droits de Patentes, de la ville de Malines. — Anvers, le 8 septembre 1808.

(75) Cfr voetnoot 50.

(76) A.M.M.A., nr 249, Répartition de la contribution mobilière de l'an 11; nr 251, Département des Deux-Nèthes. Commune de Malines. Contribution personnelle et mobilière, an 1813.

We hebben dus de lijst der honderd hoogst aangeslagenen uitgebreid, en dit om volgende redenen:

- Een bevolkingslaag beperken tot een vooraf bepaald aantal families is een determinisme.
- Het doel van deze lijst was kandidaten te hebben voor de samenstelling van de „Conseil Municipal” (77): vrouwen komen uiteraard op deze lijst niet voor.
- Deze lijst dateert van 1808: bijgevolg hoogst aangeslagenen overleden vóór die periode worden niet meer vermeld.

D. De laagst aangeslagenen.

Met deze benaming duiden we de overige goeuden aan. Het zijn: in 1796 en in 1803 de families voor wie de huurwaarde in het jaar XI lager was dan 32 F, in 1813 de families met een huurwaarde lager dan 38 F — en die niet behoren tot de „vooraanstaande families”, de adel of de honderd hoogst aangeslagenen.

(77) POULLET (P.), *Les institutions françaises de 1795 à 1814, Essai sur les origines des institutions belges contemporaines*, Brussel, 1907, blz. 776.

Ons rest nog onze oprechte dank uit te drukken tegenover Prof. Dr. J. Dhondt voor de hulp die hij ons steeds geboden heeft. Ook danken we Prof. Dr. J. Kruithof en heel in het bijzonder de heer J. Verbeemen, archivaris bij het Algemeen Rijksarchief, voor hun waardevolle opmerkingen. Tenslotte danken we de heer R. De Roo, archivaris-konservator van Mechelen, voor de bereidwilligheid waarmede hij ons inzage liet nemen van de documenten berustende op het Mechelse stadsarchief.

INHOUD

I. De kontributie van 1794	4
II. De personele en mobiliare belasting	11
III. De combinatie van de kontributie van 1794 met de personele en mobiliare belasting van het jaar XI en van 1813	17
IV. De identifikatiemoeilijkheden	20
V. De diverse lagen in de gegoede stand te Mechelen	22
A. De vooraanstaande families	22
B. De adel	23
C. De hoogst aangeslagenen	24
D. De laagst aangeslagenen	25

PUBLICATIONS DU CENTRE
UITGAVEN VAN HET CENTRUM

Cahiers 1.	Bijdragen 1.
Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique	
Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische hedendaagse geschiedenis. 1957.	F 45 (abonnement F 38)
Cahiers 2.	Bijdragen 2.
A. Simon, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957.	
	F 45 (abonnement F 38)
Cahiers 3.	Bijdragen 3.
A. Simon, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957.	
	F 45 (abonnement F 38)
Bijdragen 4.	Cahiers 4.
A. Vermeersch en H. Wouters, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers 1830-1848. 1958.	F 175 (abonnement F 150)
Cahiers 5.	Bijdragen 5.
A. Simon, Inventaires d'archives. [(Evêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Saint-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Eglise Evangélique (Verviers)]. 1958.	F 55 (abonnement F 47)
Cahiers 6.	Bijdragen 6.
J. Leclercq-Paulissen, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958.	F 80 (abonnement F 68)
Bijdragen 7.	Cahiers 7.
W. Theuns, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959.	F 40 (abonnement F 34)
Bijdragen 8.	Cahiers 8.
M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959	F 160 (abonnement F 140)
Cahiers 9.	Bijdragen 9.
S. Colle-Michel, Les archives de la Société anonyme Cockerill-Ougrée des origines à nos jours, 1960.	
Cahiers 10.	Bijdragen 10.
A. Simon, Réunions des évêques de Belgique 1830-67, procès-verbaux, 1960.	
Bijdragen 11.	Cahiers 11.
S. Vervaeck, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen, 1796-1813. Een methodologisch onderzoek, 1960.	
Mémoires I.	Verhandelingen I.
R. Devleeshouwer, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914), 1958.	
	F 160 (abonnement F 140)
Verhandelingen II.	Mémoires II.
D. De Weerd, De Gentse textielbewerders en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent, 1959.	
	F 140 (abonnement F 120)
Mémoires III.	Verhandelingen III.
C. Lebas, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. 1960.	